

Giriş: Mobil Devlet

Kelime anlamı “hareket edebilen, seyyar, taşınabilir” olan İngilizce “mobile” kelimesinden türetilen “mobil devlet” sıfat tamlaması, e-Devlet alanında giderek yaygınlık kazanan bir uygulamayı ifade etmek için kullanılmaktadır. Türkçe’de “cep telefonu” olarak adlandırılan cihazların da İngilizce dilinde “mobil telefon” (*mobile phone*) olarak isimlendirilmesi, sabit iş ve ev telefonlarına kıyasla bu tür telefonların taşınabilirliğine vurgu yapmaktadır.

Söz konusu sabit-taşınabilir karşıtlığı, ev veya işyeri gibi sabit bir konumda bulunan “kişisel bilgisayarlar” (*personal computer* veya *PC*) ile önce diz üstünde (*laptop*) ve artık nihayet avuç içinde taşınabilir bilgisayarlar ve mini bilgisayarlar haline gelmiş olan cep telefonları için de gözlemlenebilir. Gelecekteki teknolojik aletlerin insan vücudunun içine gömülü olacağı ve böylece taşınabilirlik özelliğinin değişik bir şekilde devam edeceği yönünde spekülasyonlar da mevcuttur.

Bu bağlamda, “mobil devlet” denilen kavram, kamusal bilgi ve hizmetlerin sunulmasında mobil teknolojilerden yararlanılmasıdır. Bu gelişmenin arkasında, “her zaman açık” cihazlarla zaman ve mekâna hükmetme isteği bulunmaktadır.

E-Devlet alanındaki gelişmelerle mesai günleri ve saatleri ile sınırlanmış kamusal bilgi ve hizmet sunumunun zaman boyutunda aşılması, mobil devlet yoluyla bu sefer mekân boyutunun da aşılmasını mümkün kılmıştır. Artık kamusal bilgi ve hizmetlere her zaman ve her yerden yılın 365 günü, günün 24 saati ulaşmak imkânı ortaya çıkmıştır. Bu anlamda, mobil devlet, elektronik devlet uygulamalarının bir alternatifi olmaktan çok, bir eki veya bütünleyicisi olarak görülebilir. Diğer bir deyişle, mobil devlet “artı değer katılmış e-Devlet” anlamına gelmektedir.

E-Devlet ve Mobil Devlet İlişkisi

E-Devlet ile m-Devlet arasındaki ilişki, “paralel sistemler” kavramı yardımı ile değerlendirilebilir. Paralel sistemler, kamusal bilgi ve hizmetlerin devlet tarafından birbirine paralel akan hizmet sunum sistemleri yardımıyla sunulmasıdır.

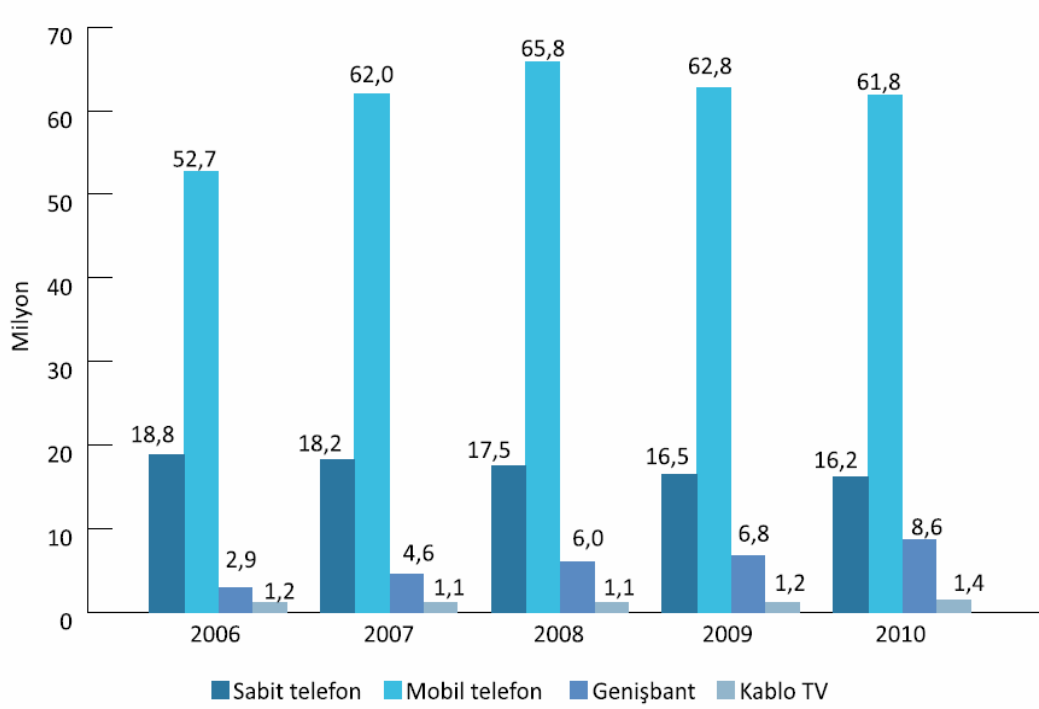
Paralel sistemlerde vatandaş, bir kamusal bilgi veya hizmete ulaşmak için kamu binasına giderek kamu görevlileri ile yüz yüze iletişime geçebilir. Aynı bilgi ya da hizmete kişisel bilgisayar, İnternet kafelerdeki bilgisayarlar veya belediyelerin kurduğu ücretsiz İnternet evleri gibi kamu erişim noktalarındaki bilgisayarlar yardımıyla Web’den de erişebilir. Yine aynı bilgi veya hizmeti cep telefonu yardımıyla da kullanabilir.

Bunların hepsi aynı sonucu/hizmeti (kamusal bir bilgi veya hizmetin kullanıcı tarafından alınması) sağlayan ve paralel akan sistemlerdir. Örneğin, bir vatandaş, paralel sistemleri kullanarak, en yakın sağlık ocağına giderek yüz yüze iletişime, T.C. Sağlık Bakanlığı Resmi Web Sitesi üzerinden, İnternet yoluyla (<http://sbu.saglik.gov.tr/sbahbs/>) veya cep telefonu ile “AH TC Kimlik Numarası” yazıp 6998’e göndererek (Bu uygulama 2011 yılı Ağustos ayı itibarıyla Turkcell şirketi aboneleri ile sınırlı idi) mobil devlet uygulaması yardımıyla aile hekiminin kim olduğunu öğrenebilir (BT Dünyası, 2011). Bu şekilde mobil devlet, e-Devlet altyapı ve uygulamaları yolu ile sunulan bilgi ve hizmetlerin sunumu için paralel bir sistem oluşturmaktadır.

Yukarıda açıklanan paralel sistemler mantığı ile uyumlu olarak, ülkemizde e-Devlet uygulamaları ile sunulan kamusal bilgi ve hizmetlerin kullanım kanallarından en kayda değer olanı mobil teknolojilerdir. Aşağıda Şekil 12.1’de görüldüğü üzere,

mobil bağlantıların abone sayısı, diğer bağlantı türlerini sayı ve yoğunluk olarak (örneğin kişi başına düşen mobil bağlantı sayısı) geçmiş durumdadır.

Şekil 12.1: Telekomünikasyon Hizmetleri Abone Sayıları

Kaynak: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu verilerinden derleyen DPT, 2011: 118.

Mobil Devlet Uygulaması Örnekleri

Ülkemizdeki başarılı mobil devlet uygulamalarına çeşitli bakanlık ve belediyelerden örnekler verilebilir:

Milli Eğitim Bakanlığı'nın uyguladığı Mobil Bilgi Projesi çerçevesinde, bakanlık çalışanları cep telefonu yoluyla atama ve yükseltmelerine temel teşkil eden puanlarına erişebilmekte, özlük bilgilerini sistem üzerinden görebilmektedirler. Projenin bu kurum içi devletten devlete (veya devletten kamu çalışanına) boyutunun yanı sıra devletten vatandaşa boyutu da vardır. Bu boyutta veliler cep telefonu

vasıtasıyla velisi oldukları öğrencilerin not ve devam durumlarını sistem üzerinden takip edebilme imkânına sahiptirler.

Adalet Bakanlığı'nın yürüttüğü ve dünya çapında birçok ödüle lâyık görülen UYAP (Ulusal Yargı Ağı Projesi) çerçevesinde sunduğu "Adalet 4060" projesi de büyük beğeni uyandıran ve sık kullanılan popüler bir uygulamadır. Bu uygulama ile ülkemizde faaliyette bulunan tüm cep telefonu operatörlerinde "4060" numarasına gönderilen T.C. kimlik numarası ile söz konusu kişi hakkında açılan davalar varsa, bunlar hakkında bilgi alınabilmektedir. Sisteme üye olmak için bir sefere mahsus olmak üzere 1 TL ücret tahsil edilmektedir.

Emniyet Genel Müdürlüğü'nün MOBESE ve Trafik Bilgi Sistemi uygulaması kapsamında hareket halindeki polis arabalarına yerleştirilen bilgisayarlar yolu ile kişi ve araç sorgulaması taşınabilir/mobil bir sistem üzerinden yapılabilmektedir.

Üye olmak kaydıyla cep telefonlarına gönderilen bilgiler de mobil devlet uygulamaları kapsamındadır. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu'nun "TUIK 3737" istatistiki bilgi paylaşımı sistemi, kimi belediyelerin vatandaşlar ile bilgi paylaştıkları "Yayincell 302" uygulamaları yine bu çerçevede değerlendirilebilir. Örneğin Tekirdağ Çorlu Belediyesi, cep telefonu sistemine abone olan bireylere, ilçe ile ilgili hava ve yol durumu, okul tatilleri, yeni belediye hizmetleri, doğal afetlerle ilgili duyurular, elektrik, su, doğalgaz kesintileri ile ilgili ve benzeri bilgileri kısa mesaj hizmeti (SMS) ile göndermektedir.

Özellikle büyük şehir belediyeleri mobil devlet veya bu durumda mobil belediye diye adlandırılabilen uygulamaları yaygın olarak kullanmakta ve bu uygulamalar yoğun talep görmektedir. Örneğin, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, uydu ve kameralar yardımıyla mobil trafik takip sistemi kurmuş ve trafikteki sürücülere yoğunluk

haritalarını görme, yolculuk zamanı hesaplamaları yapabilme ve iki nokta arasında alternatif rotalar üzerinde karar verebilme imkânı sunmaktadır. Yine İstanbul, Ankara, İzmir ve Adana Büyükşehir Belediyelerinde belediyenin araç filosunun dijital harita üzerinden takip ve sevk edilmesi mümkündür. Buna ilave olarak, Erzurum, Eskişehir, Kocaeli ve Sakarya Büyükşehir Belediyelerinde “888 Belediye Kanalı’ndan” sisteme üye olan bireylere sürekli bilgi aktarımı yapılmaktadır.

Bu dersin ilk bölümlerinde e-Devletin yönetsel boyutunun yanı sıra yönetime katılım ve yönetimin denetiminde teknolojiden yararlanmayı içeren bir siyasal boyutunun da olduğundan bahsedilmişti. Mobil devlet için de aynı şeyi söylemek mümkündür. İstanbul Bahçeşehir Belediyesi’nde kullanılan bir cep telefonu kullanımı yolu ile yerel demokrasi uygulaması olan “mobil oylama projesi” bu siyasal boyutun mobil devlet alanında ortaya çıkışına iyi bir örnektir.

Mobil devletin yukarıda anlatılan siyasal bir boyutu olduğu gibi, maddi bir boyutu da vardır. Giderek üç farklı kurumun (belediye, cep telefonu hizmet sağlayıcılar ve bankalar) anlaşarak eşgüdümlü hareket etmesiyle mobil belediye sistemi üzerinden başta belediyenin tahsil ettiği emlak, çevre ve temizlik vergileri gibi vergilerin son ödeme günü ile miktarının öğrenilmesi ve bu vergilerin ödenmesi mümkün hâle gelmiştir. Örneğin, İstanbul’da Şişli, Kadıköy ve Üsküdar Belediyelerinde cep telefonundan yararlanarak emlak ve çevre vergisi sorgulama ve tahsil hizmeti verilmektedir. Eskişehir Odunpazarı Belediyesi, sahada İnternet bağlantılı el terminalleri ile çevrimiçi olarak ilan, reklâm, pazar yeri ücretlerinin tahakkuk ve tahsilatını gerçekleştirebilmektedir. Mobil devletin maddi boyutunun bir başka göstergesi de cep telefonlarının para transferi ve ödeme aracı olarak gösterdiği gelişme sonucunda, diğer işlevlerine ek olarak, bir “elektronik cüzdan” hâline de gelmiş olmasıdır.

Kısa mesaj hizmeti (SMS) ile yapılan kimi hatırlatma ve kutlamalar da mobil devletin giderek daha popüler olan bir yönünü oluşturmaktadır. Örneğin Kadıköy, Bahçeşehir ve Üsküdar Belediyeleri emlak, çevre ve temizlik vergi borcu miktarlarını ve son ödeme tarihlerini mükelleflere kısa mesaj ile hatırlatmaktadır. Aynı şekilde bu belediyeler, hemşerilerinin doğum günü gibi özel günlerini de kısa mesaj göndererek kutlamaktadırlar.

Mobil devlet uygulamalarıyla paylaşılacak birçok bilgi vardır: Örneğin, Eskişehir Odunpazarı Belediyesi'nden cep telefonu yardımı ile imar durumu, nikâh ve cenaze işlemleri gibi bilgileri edinmek mümkündür.

Ülkemizde neredeyse her kişiye ait bir cep telefonu olduğu ve bu telefonlar vasıtasıyla İnternet kullanma alışkanlığının yaygınlaşmaya başladığı düşünüldüğünde, özellikle bugünkü genç kuşaklar orta yaşa yaklaştıkça cep telefonlu yaşama alışkanlıklarını ve bu aletleri kullanmada edindikleri bilgi, deneyim ve uzmanlıklarını mobil devlet hizmetlerini almak için kullanabilecekleri düşünülebilir. Bu anlamda Türkiye, teknolojiye meraklı genç bir nüfusu barındıran büyük bir pazar olarak mobil devlet alanında gelecek vaat etmektedir.

Cep telefonlarındaki yakınsama, yani küçülerek diğer elektronik aletlerin yerine getirdiği işlevleri de yüklenme süreci sonucunda genelde mobil cihazlar ve özelde cep telefonu, İnternet bağlantılı ufak ve ucuz bilgisayarlar olarak bu dersin daha önceki bölümlerinde ayrıntılı olarak işlenen bilişim uçurumu sorununun da çözümünde katkı sağlayabilirler.

Mobil devlet uygulamalarının bir takım sorunları da mevcuttur. Bu sorunlar şu şekilde sıralanabilir:

1. Ülkemizde cep telefonları büyük ölçüde yaygınlık kazandıysa da bu telefonların önemli bir bölümü henüz İnternet bağlantılı değildir. Aynı zamanda geniş boyutlu İnternet kullanımı için gerekli olan üçüncü nesil cep telefonu altyapısı (3G) henüz ülkenin her noktasında etkin değildir.
2. Sadece m-Devlet değil, e-Devlet için de geçerli olan bu ortak sorun, kişisel verilerin güvenliğinin mobil platformlar üzerinde nasıl sağlanacağı sorusudur.
3. Yine hem m-Devlet, hem de e-Devlet için geçerli bir ortak sorun, özellikle yaş yükseldikçe ve eğitim ile gelir seviyesi düştükçe insanların devlet ile olan ilişkilerinde yüz yüze ilişkileri tercih ettiği yolundaki varsayımdır. Kuşak değişimi ve eğitim ile gelir seviyesinin yurt çapında yükselmesi ile bu sorunun aşılabileceği öngörülebilir.
4. Henüz bu konudaki bilimsel kanıtlar herkes tarafından tartışmasız kabul edilen bir yargı (“sigara içmenin kansere neden olduğu” gibi) ortaya çıkarmasa da, uzun süreli ve yoğun cep telefonu kullanımının ve cep telefonu baz istasyonlarına yakın yerlerde yaşamının uykusuzluk ve kronik baş ağrısından kansere kadar bir dizi hastalığa neden olabileceği yönünde rapor ve bulgular vardır. Devlet müdahalesi (kural ve standart koyma) ve teknolojik değişimin bu soruna kısmen çare bulabileceği öngörülebilir.
5. Cep telefonlarının ve baz istasyonlarının yol açtığı iddia edilen sağlık sorunları kadar ciddi olmasa da yine de kamuoyunu meşgul eden diğer konular arasında trafikte cep telefonu kullanımı ve bunun yol açtığı sorunlara, kaçak ve çalıntı cep telefonları gibi cep telefonu ile ilgili asayiş sorunlarına ve son olarak da cep telefonu kullanımının ortak kullanım alanı/kişisel alan ayrımını belirsizleştirmesine alan yazınında dikkat çekilmiştir (Yıldız, 2006).

Bölüm Özeti:

Elektronik devlet dersinin bu bölümünde, e-Devlet uygulamalarındaki bilgi ve hizmetlerin taşınabilir araçlar yoluyla sunulması anlamına gelen mobil (m)-Devlet kavramı incelenmiştir. Bu çerçevede, e-Devlet ile m-Devlet kavramları arasındaki ilişki, mobil devlet alanında verilebilecek hizmetler ve bu alanın sorunları ortaya konulmuştur.

Tartışma Soruları:

1. Mobil devlet, e-Devletin bir alternatifi midir, yoksa tamamlayıcısı mıdır; paralel sistemler kavramını da kullanarak tartışınız.
2. Taşınabilir teknolojilerdeki mevcut ve olası gelişmeleri de göz önüne alarak, mobil devlet alanında geleceğe yönelik tahminleriniz neler olur; somut örnekler yardımıyla tartışınız.

Yararlanılan kaynaklar:

1. **BT Dünyası** (2011), “Aile Hekimim Kim Hizmeti”, 3 Ocak 2011.
2. DPT (2011), **Bilgi Toplumu İstatistikleri 2011**, Ankara: DPT Yayınları.
3. Yıldız, Mete (2006), “Kamu Siyaseti Açısından Cep Telefonu Teknolojisi ve Mobil Devletin Değerlendirilmesi”, **Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 24(1): 241-263.
4. Yıldız, Mete (2007), “The State of Mobile Government in Turkey: Overview, Policy Issues & Future Prospects”, Ibrahim Kushchu (Ed.), **Mobile Government: An Emerging Direction in E-Government**, Hershey, PA: Idea Group Publishing, pp. 252- 267.